

Budaörs XVIII. századi történetéből III. rész

Folytatva a két évszázaddal ezelőtti Budaörsöt bemutató sorozatunkat, megemlékezünk két nagyhirű tudósról, akik a XVIII. század első és utolsó negyedében műveikben megemlékeztek Budaörsről.

BÉL MÁTYÁS: Ocsova, 1684–Pozsony, 1749. Evangélikus lelkész, tanár, történetíró, az államismereti kutatások úttörő kezdeményezője, kiemelkedő tudósa. Magyarország államismereti összefoglalását kísérelte meg elvégezni magyenként, magas szintű európai tájékozottsággal. Műveinek sorozata a 18. század legjelentősebb tudományos vállalkozása még befejezetlenül is. Sorozata tervezetét 1723-ban tette közzé. 1735-től 1742-ig jelent meg. Számos kötete azonban még kiadatlan, *Notitia Hungariae novae historico Geographica divisia...* 5 kötetben jelent meg. Ez tíz megye leírását tartalmazza. Munkáját 1733-ban zárta le. Adatai az 1728-as *regnicolaris* összeírással vannak egybevetve. Műve az első magyarországi helytörténeti lexikon.

BUDAÖRS: (Bél Mátyás: Pest megyéről, *Notitia Hungariae*, részlet) Budaörs községet 1722-től kezdték a sváb telepek megszállni, földesura a Zichy család. Van 26 szabadon költöző úrbérese, inkább zsellérek, mint jobbágyok, csak kettőnek van földje, 17 viszont szőlőt telepített. Az újonnan telepített községben „a sváb nemzet legszegényebbjei élnek, akik koldulással és kézi munkával szerzik meg kenyerüket”. Az összeírtak között egy magyar és huszonöt német nevű van.

BUDA-ÖRS: A Zichy grófok birtoka a Sas-hegyen túl, a fővárostól délre egy mérföldnyire bájos völgyben húzódik meg. Kicsi falu nemrég összeköltöztetett német telepesekkel. A házak közül elsősorban a vár formájára kiképezett földesúri lakhely tűnik ki. Gr. Zichy Péter örököseinek gyakori szórakozóhelye. Bár a falu határa szűk, de termékeny s a szemben lévő domboldalon kedves szőlőhegyeken jó gyümölcsöt termelnek.

VÁLYI ANDRÁS: Miskolc, 1764–Pest, 1801. Geográfus, statisztikus, egyetemi tanár. 1789-től a kassai tankerületben tanfelügyelő. 1791-től haláláig a pesti egyetem akkor alapított magyar nyelv és irodalom tanszékének első tanára. Fontos forrásértékű műve a korabeli Magyarország helyismereti kézikönyve, amelyben betűrendben tárgyalta a települések földrajzi, népességi, gazdasági viszonyait. Magyarország leírása I–III. Buda 1796–1799.

A mű első kötetében ez olvasható a községről: Budaörs, Elegyes német falu Pest és Pilis Vármegyében birtokosa a Királyi kamara, fekszik Budától nem messze: nádon kívül minden javai, s hasznos piatza is lévén, első Osztálybéli.

A második kötet 733. oldalán olvasható az alábbi ismertetés községünkről: Örs, Buda: Sváb falu Pest. Várm. földes Ura a Kamara, lakosai katolikusok, fekszik Budához két kis mérföldnyire, határja középszerű, vagyonaikat és boraikat is könnyen eladhatják. Ispotálya is van, piatzok jó.

Filipszky István

HIBAIGAZÍTÁS: Novemberi számunkban a Budaörs 1725-ben című írásunkban az összeírás fejlécében a férfi testvér és fiú felesége helyett gyermek, a malmok jövedelme helyett a molnárjövedelmek, a kőműves helyett a csáklvás elnevezés jelent meg. Szakértő szerzőnk-től és olvasóinktól elnézést kérünk.

A szerk.